

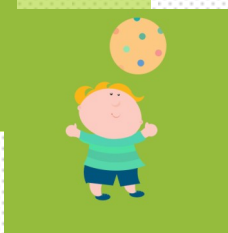
REPUBLIKA HRVATSKA

IZVJEŠĆE O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

2010.

SAŽETAK

Zagreb, ožujak 2011.

„... da sam ja na Vašem mjestu jasno i glasno bih vikala na sav glas DA U HRVATSKOJ IMA DJECE KOJA NIKADA NISU IŠLA NA KOŠARKAŠKU UTAKMICU ....

Vikala bih da ima djece koja ne mogu otići na rođendan, a da se poklon ne kupi na ček ili se uđe u još dublji minus!

Vikala bih da ima djece kojima očevi (ili majke-svejedno) ne žele pomoći u životu zbog vlastita egoizma!

NA SAV GLAS BIH VIKALA DA IMA PAMETNE DJECE KOJA NE OSTVARE SVOJE SNOVE (mislím na školovanje i posao) samo zato što im nema tko pomoći u tome!

I još bih vikala, ali glasnije da me čuju do Afrike djeci koja su i tamo željna svega, vikala bih – niste sami, ima nas još iako živimo u naprednoj zemlji gdje ima i vode i hrane i obuće i odjeće – kako za koga...“

Iz pisma djeteta upućenog pravobraniteljici za djecu

1 UVOD	3
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH PRAVA DJECE	4
2.1. OSOBNA PRAVA	4
1.1.1 Statusna prava djece	5
1.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti	5
1.1.3 Pravo na privatnost	5
1.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	6
1.1.5 Pravo na zaštitu od nasilja	7
1.1.6 Udomiteljstvo i deinstitutionalizacija	9
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice	9
2.3 Obrazovna prava	9
2.4 Zdravstvena prava	11
2.5 Socijalna i ekonomska prava	12
2.6 Kulturna prava	13
2.7 Pravosudno zaštitna prava	13
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje	15
2.9 Diskriminacija	15
3 PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE	16
3.1 Uvažavanje mišljenja djeteta i pravo na sudjelovanje	16
3.2 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	16
3.3 Prava djece s poremećajima u ponašanju	16
3.4 Briga za mentalno zdravlje djece	16
3.5 Zaštita djece od ovisnosti	17
3.6 Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	17
3.7 Pravosuđe prilagođeno djeci	17
3.8 Zaštita djece koja se bave športom	18
3.9 Djeca na otocima	18
3.10 Lokalna zajednica u zaštiti prava djece	18
3.11 Mediji i zaštita prava i interesa djece	18
3.12-3.15 Nacionalni dokumenti i strategije u vezi sa zaštitom prava djece	19
4 UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA	19
5 SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA	19
6 OBILAZAK INSTITUCIJA U KOJE SU DJECA SMJEŠTENA	20
7 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	20
8 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	20
9 MEĐUNARODNA SURADNJA	21
10 RAD REGIONALNIH UREDA	21
11 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	21
12 ZAKLJUČAK	22

1 UVOD

Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu u 2010. godini prikaz je rada Ureda i podataka o poštovanju, odnosno ugroženosti i kršenju dječjih prava u Hrvatskoj. Prvi dio sadržava podatke i informacije o povredama pojedinačnih prava djece, dok se u drugom nalaze opće inicijative Ureda, mahom proistekle iz pojedinačnih povreda prava djece, te prijedlozi za poboljšanje sustava zaštite djece općenito. U izvješću se navode oni podaci iz očitovanja nadležnih institucija koji su u Uredu zaprimljeni do 22. ožujka 2011.

U 2010. godini otvoreno je 2409 novih predmeta, od kojih su 1059 bile prijave povreda pojedinačnih prava djece, a 1350 opće inicijative Ureda. Bavili smo se različitim područjima dječjeg života, otvorili brojne nove teme, uspostavili suradnju s mnogim tijelima i institucijama, intenzivnije uključili djecu i mlade u procese izrade važnih dokumenata (zakona, strategija) i odlučivanja o pitanjima koja ih se tiču. Uspostavili smo suradnju s lokalnom zajednicom u brojnim zajedničkim temama, poput zaštite djece tijekom poplava, dostupnosti predškolskog odgoja i cijena dječjih vrtića te pripremljenosti djece za slučaj različitih kriznih situacija kao što su potres, poplava i druge opasnosti.

Puno pažnje posvetili smo radu s djecom i mladima te jačanju njihove uloge i vidljivosti u društvu općenito. Dječje sudjelovanje u svim temama koje ih se tiču mora biti izraženije, jače, djeca moraju biti prisutnija u društvu, a promjena stavova prema dječjem sudjelovanju odražava se i u radu našeg Ureda. Kroz stalno savjetničko tijelo pravobraniteljice, Mrežu mladih savjetnika - MMS, kontinuirano komuniciramo s djecom, propitujemo i slušamo njihova mišljenja i stavove, a oni sudjeluju u procesu donošenja odluka u našem djelovanju.

Po broju prijava i ove su godine u našem radu najzastupljenija bila područja obiteljskih odnosa i nasilja nad djecom i među djecom. Zajednička roditeljska skrb, neometani susreti i druženja djece s drugim roditeljem, odgovorno roditeljstvo i dalje ostaju samo konvencijska načela za mnogu djecu čiji roditelji prolaze proces razvoda braka. I pored brojnih ukazivanja na nužnost davanja prednosti najboljem interesu djeteta, mnogi roditelji u sukobu to zaboravljaju, a nadležna tijela nedovoljno prepoznaju ili nemaju učinkovite mjere protiv njihovih štetnih postupanja. Neki roditelji zanemaruju i obvezu plaćanja uzdržavanja za djecu pa uslijed toga, ali i općeg stanja u društvu prouzročenoj recesijom, mnoga djeca žive u siromaštvu.

Nažalost, i ove su godine neka djeca bila žrtve nasilja odraslih ili druge djece. Iako je ono bila česta tema i roditelja i medija i stručnjaka ne vidimo bitno smanjenje nasilja niti vidljive rezultate institucija, koje su dužne, konkretnim aktivnostima štititi djecu. Uvjereni smo da je nužna intenzivnija angažiranost države i cijelog društva u pružanju pomoći djeci s problemima u ponašanju, kao i u provođenju prevencije svih oblika neprihvatljivog ponašanja, a posebice u sveobuhvatnoj brizi za zaštitu mentalnog zdravlja djece.

Uz brojne aktivnosti u zaštiti prava djece kojima smo tijekom godine bili zaokupljeni, znatan dio vremena i energije bio je usmjeren na stvaranje zadovoljavajućih prostornih uvjeta za rad te uređenje i preseljenje prostora u Osijeku, Splitu i Zagrebu. Time se ostvaruju uvjeti za češće i kvalitetnije susrete i intenzivniji rad s djecom i u našim uredima, za koje želimo da se u budućnosti afirmiraju kao prave „kuće dječjih prava“.

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH PRAVA DJECE

Tijekom 2010. godine Ured pravobraniteljice za djecu postupao je u 1461 slučaju povreda pojedinačnih prava djece, od čega je 402 predmeta preneseno iz prethodnih godina, a u 2010. godini zaprimljeno je 1059 novih prijava. Pojedinačne prijave odnosile su se na povredu prava 1761 djeteta.

Među novim prijavama, najveći dio (687) odnosio se na povrede osobnih prava djece. Kao i prethodnih godina, najzastupljenije su povrede prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (331) te prava na zaštitu djece od nasilja i zanemarivanja (282), zatim na zaštitu prava djece u obrazovnom sustavu (153) te povrede ekonomskih prava djece (72), što je, vjerujemo, odraz gospodarske situacije u državi.

Naziv	Broj predmeta otvorenih u 2010.	Broj prenesenih predmeta iz prijašnjih godina	Ukupno
Osobna prava-ukupno	687	269	956
Prava djece kao članova društvene zajednice	11	1	12
Obrazovna prava	153	63	216
Zdravstvena prava	21	12	33
Socijalna prava	29	15	44
Ekonomska prava	72	20	92
Kulturna prava	10	5	15
Pravosudno-zaštitna prava	38	7	45
Sigurnost i zaštita djece	12	5	17
Diskriminacija	3		3
Nenadležnost	19	3	22
Ostala prava	4	2	6
Ukupno	1059	402	1461

Važan dio svakodnevnih poslova u Uredu je i telefonsko savjetovanje i primanje stranaka, davanje informacija i uputa, što u pravilu ne rezultira daljnjim postupanjem pa se u vezi s time ne otvaraju predmeti.

2.1. OSOBNA PRAVA

U području osobnih prava djeteta tijekom 2010. godine zaprimljeno je ukupno 687 pojedinačnih prijava koje su se odnosile na 1125 djece. Najveći broj prijava u ovom području odnosio se na povredu prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (331) te prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (282). Zatim slijede prijave povrede prava na zaštitu privatnosti (43) i povrede statusnih prava djece (22).

Osobna prava	Broj predmeta	Broj djece
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	9	12
Pravo na prijavu rođenja	3	3
Pravo na osobno ime	5	6
Pravo na stjecanje državljanstva	5	6
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	331	513
Posvojenje	2	3
Pravo na zaštitu od nasilja	216	391
Zanemarivanje	66	103
Udomiteljstvo	5	6
Pravo na djetetovu privatnost	43	80
Ostalo	2	2
Ukupno	687	1125

1.1.1 Statusna prava djece

Statusna prava djece, čije kršenje je prijavljivano u 2010., su pravo na saznanje vlastitog podrijetla, posebno zbog presumpcije bračnog očinstva i priznanja očinstva kad su roditelji maloljetni, zatim pravo na prijavu rođenja, osobno ime, stjecanje državljanstva, dobivanje dozvole boravka za djecu stranih državljana i drugo. U nekoliko slučajeva djeca nisu imala prijavljeno prebivalište zbog neriješenog stambenog statusa roditelja, te su zato bila uskraćena i u ostvarivanju drugih prava, kao što su zdravstvena zaštita, novčana pomoć itd.

1.1.2 Pravo na očuvanje osobnosti

Uočeni su problemi u području zaštite prava na spolni i rodni identitet, koji proizlaze iz nereguliranosti pravnog aspekta transseksualnih osoba.

Osim toga, u Hrvatskoj gotovo i nema stručnjaka koji dovoljno poznaju ovu problematiku da bi mogli pružiti adekvatnu medicinsku, terapijsku i pravnu pomoć djeci kod koje je utvrđen poremećaj rodne uloge. Zato je pravobraniteljica uputila inicijativu Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi za pokretanje postupka izrade propisa koji se odnose na pitanje promjene spola i pravnog aspekta transseksualnih osoba.

1.1.3 Pravo na privatnost

Tijekom 2010. godine Ured pravobraniteljice za djecu je zaprimio 43 pojedinačne prijave povrede prava na privatnost, koje su se većinom odnosile na povrede prava djece u medijima; zaštitu osobnih podataka i evidencija o djeci; zaštitu privatnosti na webu/ blogu/ Facebooku; zaštitu od neovlaštenog snimanja (video nadzor, fotografiranje i video snimanje); zaštitu privatnosti djece temeljem posebnih zakona (Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakona o zaštiti pacijenata, Zakona o osobnom imenu, Zakona o parničnom postupku, Kaznenog zakona i dr.). Uz pojedinačne prijave, tijekom 2010. godine zaprimljen je veći broj (80) telefonskih upita, komentara o pojedinim slučajevima eksponiranim u javnosti, ali i obavijesti o sumnji na povredu prava na privatnost, s molbom za reakciju pravobraniteljice za djecu.

Raznovrsnost prijava povreda prava na privatnost djece u raznim područjima potvrđuje stajalište Ureda kako je u svim sustavima koji se bave djecom potrebno kontinuirano senzibilizirati i educirati stručnjake o važnosti zaštite privatnosti djece te ih informirati o primjeni Zakona o zaštiti osobnih podataka i ingerencijama Agencije za zaštitu osobnih podataka koja prati to područje.

1.1.4 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb jedan su od najčešćih razloga prijave Uredu. U 2010. primili smo 331 prijavu (513 djece), što je za 7,47% više nego u prethodnoj godini. Prijavitelji se najčešće žale na sporost i neučinkovitost centara za socijalnu skrb i sudova te dugotrajnost sudskih postupaka. Razlog velikom broju prijava je i nepovjerenje u institucije, neslaganje s mišljenjem centara za socijalnu skrb prilikom procjena interesa djece ili neslaganje sa sudskom odlukom. Uočili smo i nespremnost nekih prijavitelja da sagledaju svoj dio odgovornosti za nastalu situaciju i nespremnost da postave interes djeteta ispred svog vlastitog. Tada često prijavljuju neobjektivnost ili nekompetentnost stručnih radnika centara za socijalnu skrb, čije postupke, izjave i stavove doživljavaju isključivo usmjerenima protiv njih, a „u korist“ drugog roditelja. Nažalost, pritom najviše ispaštaju djeca.

Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb

Ukupno 28 slučajeva (8%) odnosi na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb, a njima su obuhvaćene povrede prava ukupno 56 djece. Od toga se 20 slučajeva odnosi na povjeravanje djeteta na čuvanje i odgoj, zbog oduzimanja prava roditeljima na život s djetetom i njegov odgoj, dva na izricanje mjere lišenja prava na roditeljsku skrb, a šest na povjeravanje na čuvanje i odgoj ustanovi za socijalnu skrb djeteta s poremećajima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati. Postoje poteškoće u realizaciji smještaja djece u udomiteljske obitelji, zbog nedovoljnog broja udomitelja, osobito u nekim područjima te poteškoće u realizaciji susreta i druženja djece s članovima biološke obitelji. Najveći problem i dalje je predugo trajanje smještaja.

Uzdržavanje

Na povredu prava na uzdržavanje odnose se 62 slučaja (19%) kojima je obuhvaćeno 92 djece. Zaprimljene prijave i upiti ukazuju na nesnalaženje roditelja koji žive s djetetom u vođenju ovih postupaka, kao i na neinformiranost o mogućnosti korištenja besplatne pravne pomoći. Očite su i poteškoće u primjeni odredbi Obiteljskog zakona kojima je određena obveza pokretanja ovršnih postupaka po službenoj dužnosti od strane sudova i CZSS. Nažalost, još nisu uslijedile izmjene kaznenog zakonodavstva, koje je predložila pravobraniteljica za djecu, kojima bi se na efikasniji način sankcioniralo počinitelje kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja, što bi ih potaklo na izvršavanje obveza. Nisu realizirane ni izmjene članka 352. Obiteljskog zakona, vezano za uvjete, rokove i iznos privremenog uzdržavanja, koje smo predložili radi učinkovitije zaštite djece.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi

Većinu prijava u ovoj cjelini čine prijave koje se odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, ima ih 241 (73%), njima je obuhvaćeno ukupno 365 djece, a broj prijava veći je u odnosu na prethodnu godinu za 10,55%. Prijave se uglavnom odnose na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb (168) te na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi (62). Od 168 slučajeva povrede prava djece na zajedničku roditeljsku skrb, 134 slučaja su **povrede prava na susrete i druženja djeteta s roditeljem s kojim ne živi**, 13 su povrede prava na sudjelovanje u životu djeteta, pet na zaštitu od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta i drugo. Pritužbe roditelja uglavnom se odnose na nedovoljnu zaštićenost djeteta od postupaka drugog roditelja, na postupke centra za socijalnu skrb i suda, na sporost ili

poteškoće u realizaciji ovrhe te na neučinkovitost kaznenog postupanja prema roditelju koji krši sudsku odluku.

Među prijavama u vezi s donošenjem odluka o roditeljskoj skrbi (62) ima i pritužbi zbog zakašnjele ili neučinkovite intervencije centara za socijalnu skrb, dugotrajnosti sudskih postupaka i neizricanja privremenih mjera. Brojne teškoće upućuju na nužnost pružanja praktične i savjetodavne podrške roditeljima i djeci tijekom razvoda.

1.1.5 Pravo na zaštitu od nasilja

U 2010. zaprimili smo ukupno 282 prijave nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci (u prethodnoj godini bilo ih je 259), od čega se 216 odnosi na nasilje, a 66 na zanemarivanje djece. Najbrojnije su prijave nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama (83), zatim u obitelji (75), a devet se odnosi na nasilje u institucijama. Preostalih 49 prijava odnosi se na ostale oblike nasilja koji se događaju izvan obitelji i institucija (primjerice, nasilje susjeda prema djeci, vršnjačko nasilje). U odnosu na prethodno razdoblje u značajnom su porastu (62,74 %) prijave nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, dok su prijave nasilja u obitelji u laganom padu.

Prijavljeno je 49 slučajeva fizičkog nasilja, 33 slučaja psihičkog, 16 seksualnog te 118 slučajeva višestrukog nasilja nad djecom.

Broj predmeta	Fizičko	Psihičko	Seksualno	Višestruko	Ukupno
Nasilje u obitelji	26	23	10	16	75
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	11	3	3	66	83
Nasilje u institucijama	1	0	1	7	9
Ostalo nasilje	11	7	2	29	49
Ukupno	49	33	16	118	216

Nasilje u obitelji

Od ukupno 75 prijava nasilja u obitelji, 26 se odnosi na fizičko, 23 na psihičko, 10 na seksualno i 16 na višestruko nasilje. U nekoliko slučajeva pokazalo se da su prijave bile neosnovane, a u pozadini je bio nerazriješen odnos ili sukob prijavitelja s roditeljima, ili narušeni odnosi roditelja tijekom razvoda. I dalje nedostaju ustanove koje bi pravovremeno pružile stručnu pomoć djetetu za koje postoji sumnja da je žrtva nasilja te koje bi istodobno obavljale dijagnostički i terapijski rad s djecom žrtvama nasilja te multidisciplinarnu forenzičnu obradu i vještačenja. Zbog manjka takvih ustanova na području cijele države na termine za obradu, vještačenja i terapije čeka se mjesecima.

Budući da su mladi istospolne orijentacije ponekad izloženi stigmatizaciji, neprihvatanju i nasilju, podržali smo nastojanja Udruge Iskorak da se edukacijom stručnjaka-socijalnih radnika i studenata socijalnog rada unaprijedi zaštita djece od nasilja u obitelji kojem su izložena zbog spolne orijentacije ili rodnog identiteta.

Kasni su noćni izlasci djece mlađe od 16 godina problem koji upućuje na neadekvatnu roditeljsku skrb i zahtijeva postupanje centara za socijalnu skrb i policije, na što smo upozorili i u Izvešću za 2009. godinu. U Hrvatskoj je u 2010. u noćnom izlasku iza 23 sata bez nadzora roditelja zatečeno 3841 dijete (u 2009. bilo ih je 2564, što predstavlja porast od 49,8%). Čak

1757 djece je izašlo van uz roditeljsku suglasnost, jer im oni ili nisu mogli zabraniti izlazak ili su smatrali da nema ništa loše u tome, 1895 djece nisu poslušala roditeljsku zabranu, 57 djece je, prema vlastitim riječima, bilo „prepušteno samo sebi i nisu imali koga pitati za dozvolu“, a za 132 djece nisu navedeni razlozi. Za petero djece je naknadnim radom policije utvrđeno da su zapuštena ili zlostavljana. Za 250 je utvrđeno da je riječ o djeci koja su već bila u postupku pred policijom (bjegovi, udaljenja, prekršaji, kaznena djela i slično). Posebno zabrinjava podatak da je u noćnom izlasku nakon 23 sata bez nadzora roditelja zatečeno 372 djece mlađe od 14 godina, od kojih su 137 bile djevojčice, a 235 dječaci.

Nasilje u odgojno-obrazovnim institucijama

Ured je postupao u 83 slučaja pojedinačnih povreda prava djece na zaštitu od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama, od čega se 60 odnosi na nasilje među djecom, 13 na nasilje učitelja nad djecom, tri na nasilje drugih djelatnika odgojno-obrazovne ustanove, šest na nasilje drugih odraslih, a jedan na nasilno ponašanje djece prema djelatnicima škole. Četiri slučaja nasilja među djecom odnose se na djecu s teškoćama u razvoju, u dva slučaja kao žrtve, a u dva kao počinitelje nasilja. Najveći broj slučajeva (66) odnosi se na ponavljajuće višestruko nasilje, s elementima fizičkog i psihičkog nasilja, u 11 slučajeva riječ je o fizičkom nasilju, u tri o psihičkom te u tri o seksualnom.

Najčešći prijavitelji su roditelji. Dio prijava podnijeli su radnici škola, koji su se najčešće obraćali zbog nemogućnosti da riješe izrazito teške slučajeve nasilja među djecom. Dio problema krije se u nedostatnoj zainteresiranosti i odlučnosti škole da ozbiljno pristupi rješavanju problema, ali dio proizlazi i iz nedostatnih kapaciteta stručnih službi škola i njihovoj nedostatnoj osposobljenosti za rad s djecom.

Slučajevi grubih oblika nasilja i nemoć škole u rješavanju upućuju prije svega na nužnost pravovremenog prepoznavanja problema, ali i potrebu dodatne edukacije, osnaživanja i supervizije radnika škole. Samo dobro osmišljenim, sustavnim preventivnim programima i koordiniranim i kontinuiranim djelovanjem institucija odgovornih za obitelj, odgoj, obrazovanje i skrb o djeci, uz rad s djecom i roditeljima, moguće je zaštititi djecu i omogućiti im obrazovanje u okruženju bez nasilja.

Nasilje u institucijama

Svjesni smo da mali broj prijava nasilja u domovima za djecu s poremećajima u ponašanju ne odražava realnu sliku, a i tijekom obilaska ustanova i razgovora s djecom dobili smo informacije o učestalijem nasilju. Jedan od razloga neprijavljivanja nasilja je visok stupanj tolerancije same djece prema vršnjačkome nasilju, a i njihovo neprepoznavanje psihičkog i emocionalnog nasilja. Stoga je iznimno važno da djeca u domovima budu upoznata sa svim oblicima nasilja, svojim pravima, mogućnostima prijavljivanja te da ih se ohrabri na prijavljivanje nasilja. Drugi razlog relativno rijetkog prijavljivanja je nedostatna reakcija ili njezin potpuni izostanak u slučaju počinjenog nasilja. Počinitelji često ne doživljavaju adekvatne posljedice za svoje ponašanje, čak i u slučaju kada nasilje ima elemente kaznenog djela. Tada se otvara još veći prostor za vršnjačko zlostavljanje.

Ostalo nasilje

Primili smo 49 prijava nasilja počinjenog na ulici, igralištu, *shopping* centru, sredstvima javnog prijevoza ili na internetu. Od toga je 34 slučaja nasilja odraslih prema djeci, devet vršnjačkog nasilja te šest slučajeva nasilja putem interneta i mobitela. U slučaju nasilja putem interneta i mobitela najčešće je riječ o sumnji na: prijetnju, nedozvoljenu uporabu

osobnih podataka, iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju, upoznavanje djece s pornografijom, dječju pornografiju na računalnom sustavu ili mreži, iznošenje osobnih ili obiteljskih prilika te povredu tajnosti podataka. Prijave ukazuju na to da djeca, roditelji i stručnjaci još nisu stekli sva potrebna znanja i vještine potrebne za sprečavanje nasilja. Stoga je na svim razinama, nužno poduzeti mjere koje će obeshrabriti počinitelje nasilja - uložiti još veći napor da dobri preventivni programi zažive te da se na zakonodavnoj i praktičnoj razini poveća zaštita djece od nasilja putem interneta i mobitela.

1.1.6 Udomiteljstvo i deinstitutionalizacija

U srpnju 2010. Vlada RH donijela je *Masterplan deinstitutionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djecu i odrasle s invaliditetom i psihički bolesne odrasle osobe*. Masterplanom je predviđeno donošenje Odluke o moratoriju na prijam djece do tri godine starosti u institucionalnu skrb, s početkom primjene 1. srpnja 2012., kao i obveza centara za socijalnu skrb da u suradnji s pružateljima alternativne skrbi do tog roka u potpunosti provedu deinstitutionalizaciju aktualnih korisnika u dobi do tri godine. Prosječno trajanje smještaja djece u domovima je čak četiri godine, probleme stvara oklijevanje centara da pokrenu postupak lišenja prava roditelja na roditeljsku skrb i tako omoguće pokretanje postupka za posvojenje djece smještene u domovima. Problem je i nepostojanje jedinstvenog registra potencijalnih posvojitelja, ni registra udomitelja i obiteljskih domova.

Za djecu s teškoćama u razvoju i mlade s invaliditetom deinstitutionalizacija mora značiti smanjivanje broja korisnika institucionalne skrbi, odnosno povratak djece prije svega u obitelj, omogućavanje stanovanja uz podršku ili smještaj u udomiteljske obitelji te porast broja usluga u zajednici. Od broja djece smještene u domu, njih 715 smješteno je radi školovanja, što ukazuje na to da proces deinstitutionalizacije treba svakako vezati i uz uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redovni školski sustav uz primjerenu individualnu podršku. Trenutačno postoje velike regionalne razlike, primarno u razvijenosti udomiteljstva, ali i u raspoloživim resursima koji bi pružali usluge kroz oblike izvaninstitucionalne skrbi u zajednici.

2.2 PRAVA DJECE KAO ČLANOVA DRUŠTVENE ZAJEDNICE

Prava djece na iznošenje mišljenja i sudjelovanje u donošenju odluka koje ih se tiču nisu dovoljno prepoznata u društvu, ni od djece ni od odraslih. Tijekom godine bilo je ukupno 11 prijava, koje su se odnosile na potencijalno kršenje prava 19 djece.

2.3 OBRAZOVNA PRAVA

Na povrede prava djece na odgoj i obrazovanje odnosile su se 153 pojedinačne prijave, što je 14,4% od ukupnih prijava, a obuhvaća ukupno 267 djece. Od toga su se 52 prijave odnosile na povrede prava na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju na svim razinama – u predškolskom sustavu, osnovnim i srednjim školama.

Ukupni broj prijava manji je nego u 2009., ali povrede obrazovnih prava i dalje su treće po rangu, nakon povrede prava na roditeljsku skrb i zaštitu od nasilja. Prijave se odnose na: dostupnost odgoja i obrazovanja, sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete u kojima se djeca odgajaju i obrazuju, kadrovske uvjete te programe i sadržaje odgoja i obrazovanja, na primjereno školovanje djece s teškoćama u razvoju, prava djece u kriznim situacijama te na suradnju odgojno-obrazovnih ustanova s roditeljima i drugim institucijama.

Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja otežana je zbog nedostatnih prostornih, ali i kadrovskih kapaciteta dječjih vrtića. U osnovnom obrazovanju problem dostupnosti očitovao se u nespremnosti na prilagodbu potrebama djece i obitelji, primjerice, kroz organiziranje nastave u kući, organiziranje produženog boravka i školskog prijevoza djece, a posebice potrebama **djece s teškoćama u razvoju**.

Uočava se da **sigurnost** djece unutar sustava odgoja i obrazovanja još uvijek nije na odgovarajućoj razini. U predškolskom odgoju i obrazovanju roditelji su nam ukazivali na neadekvatnost prostora u kojima djeca borave, ugrožavajuće uvjete na vrtićkom dvorištu, zabrinutost za sigurnosne standarde sprava i opreme, neulaganje u održavanje opreme te na problem „nelegalno“ sagrađenih vrtića. Roditelji su upozoravali i na neprimjerene sigurnosne, **prostorne i organizacijske uvjete** u osnovnim i srednjim školama, a zabilježeni i slučajevi ozljeđivanja djece na školskim igralištima i u školskoj športskoj dvorani. Prijave upozoravaju i na nesiguran školski prijevoz te na problem dežurstva učenika na ulazu u školu, što ukazuje na nedovoljnu brigu o sigurnosti djece.

Najveći broj prijava povreda prava u području obrazovanja odnosio se **kompetentnost odgojno-obrazovnih radnika** pa se od ukupno 153 prijave, 74 odnose na neetično i neprofesionalno ponašanje prema djeci. Od toga se 17 prijava odnosilo na kršenje prava djece na dostojanstvo u izricanju pedagoških mjera te praćenju i ocjenjivanju učenika, a najviše je bilo primjedbi na izricanje pedagoških mjera i ocjene iz vladanja. Roditelji su posebno osjetljivi na ocjenu iz vladanja, jer ona utječe na upis djeteta u srednju školu.

Radna sposobnost odgojitelja bila je sadržaj nekoliko prijava roditelja, odvjetnika i ravnatelja.

Prateći pojedine slučajeve višegodišnjeg nezakonitog, neprofesionalnog i nasilnog postupanja prema djeci, pravobraniteljica za djecu je predložila izmjene i dopune zakona i podzakonskih propisa iz područja osnovnog i srednjeg obrazovanja. Potrebno je žurno donošenje *Pravilnika o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika*, kao i *Pravilnika o odgoju i obrazovanju te primjerenoj potpori učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj i srednjoj školi*, na što smo upozorili i prethodne godine.

Kad se djeca s teškoćama u razvoju školuju po nekim od postojećih modela odgojno-obrazovne integracije, često se predviđeni programi ne realiziraju na propisani način i sukladno rješenjima o primjerenom obliku obrazovanja u osnovnoj školi. Zaprimljene prijave upućuju najčešće na neadekvatnu primjenu rješenja o školovanju po redovnom programu uz individualizirani pristup.

Učenici s teškoćama u razvoju kojima je u osnovnoj školi utvrđen primjereni oblik školovanja imaju pravo izravnog upisa u srednju školu. Međutim, u srednjoj školi, bez ponovljenog postupka određivanja primjerenog oblika odgoja i obrazovanja, koji zasad nije predviđen podzakonskim propisom, ti učenici često imaju problem u ostvarivanju prava na primjerenu podršku i oblik školovanja.

Zbog uočenih brojnih propusta u radu odgojno obrazovnih radnika, koji se ne sankcioniraju, potrebno je redovito vrednovanje njihovog rada, uz uvođenje **licencija za rad** te jačanje kapaciteta inspeksijskih i pedagoško-nadzornih službi.

I roditelji i djeca upozoravaju na to da se u školama ne provode **dopunska i dodatna nastava** za učenike. Obratilo nam se i Nacionalno vijeće učenika s prijedlogom da se učvrste obveze škola da provode dopunsku i dodatnu nastavu kao oblike institucionalne podrške i pomoći

učenicima. Time bi se smanjila potreba za instrukcijama, odnosno dodatnom podukom, koje financijski opterećuju roditelje. Istraživanja usto pokazuju da škola djeci ne pruža **sustavna znanja iz područja ljudskih prava**, odnosno ne upoznaje ih dovoljno s Konvencijom o pravima djeteta.

Dio pritužbi odnosi se na **organiziranje nastave izbornih predmeta**, posebice vjeronauka, u sredini satnice, zatim na kršenje prava djece na natjecanjima te na učestalu prisutnost promidžbenih materijala i aktivnosti u prostorima dječjih vrtića i škola.

Čini se da nadležnom ministarstvu nerijetko nedostaje uvid u sve aspekte rada sustava i učinkoviti stručni i upravni nadzor nad radom vrtića i škola, ravnatelja i upravnih tijela, što znatno otežava objektivno sagledavanje uzroka problema i njihovo rješavanje. Uz zapošljavanje potrebnog stručnog kadra, nužno je osuvremeniti rad s djecom, rasteretiti odgojno-obrazovni program, potaknuti i uvažiti partnerski odnos s roditeljima i uvažavati mišljenje i potrebe djece. Nedovoljno je povezivanje stručnjaka iz škola, centara za socijalnu skrb, primarne zdravstvene zaštite, školske medicine i policije na prevenciji i praćenju djece te je nužna bolja koordinacija aktivnosti i jasno utvrđen lanac odgovornosti, uz uključivanje instituta supervizije i pomoći onima koji rade s djecom.

2.4 ZDRAVSTVENA PRAVA

Tijekom godine radili smo na ukupno 21 predmetu povreda zdravstvenih prava djece, od čega se 10 odnosilo na zdravstvena prava djece s teškoćama u razvoju. Prijavama je obuhvaćeno 28 djece, a odnosile su se na sumnju roditelja u opravdanost propisane terapije djetetu, način ostvarivanja zdravstvene zaštite djece stranaca, kvalitetu roditeljske skrbi o djeci s težim zdravstvenim problemima, ostvarivanje prava bolesne djece na liječenje u inozemstvu i prava na potrebna pomagala (djeca oboljela od šećerne bolesti, djeca koja trebaju naočale s kanten filtrima), ostvarivanje prava djece s teškoćama u razvoju na zdravstvenu zaštitu stomatologa, nedovoljnu dostupnost i nedostatan broj ortodonata sa sklopljenim ugovorom o provođenju zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Jedno se pitanje odnosilo na reguliranje prava djeteta na boravak u bolnici uz osobu koja mu nije roditelj (udomitelja, odgajatelja). Reagirali smo i na prijavu u kojoj je dovedena u pitanje ispravnost vode za piće u području Istre. Pratili smo zdravstvenu zaštitu djece oboljele od poremećaja prehrane, tražili stručno mišljenje o opravdanosti bušenja ušiju maloj djeci, tražili podatke o formalno-pravnom statusu nekonvencionalnih metoda liječenja djece.

Uočili smo da i dalje nedostaju specijalizirani odjeli za djecu kojoj je potrebna psihijatrijska pomoć, kao i stručnjaci iz područja zaštite mentalnog zdravlja, koji su teže dostupni djeci u sredinama udaljenim od većih gradskih središta. Potrebno je poduzeti dodatne napore radi osiguranja dovoljnog broja zdravstvenih djelatnika koji se bave zdravstvenom zaštitom djece, osigurati bolju informiranost roditelja i djece o ostvarivanju prava iz zdravstvenog osiguranja djeteta te pojačati aktivnosti usmjerene promicanju zdravlja, unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine i pretilosti.

2.5 SOCIJALNA I EKONOMSKA PRAVA

Socijalna prava

Tijekom 2010. godine Ured je zaprimio 29 prijava o povredama pojedinih socijalnih prava djece i prava njihovih roditelja koja se ostvaruju temeljem određenog statusa djeteta, a obuhvaćeno je ukupno 42 djece. Od toga se 11 prijava odnosi na djecu s teškoćama u razvoju. Prijavljene su povrede prava na jednokratnu pomoć, stalnu novčanu pomoć, doplatak za pomoć i negu, osobnu invalidninu i pravo na status roditelja njegovatelja. Ovdje ubrajamo i povrede prava na ostvarivanje dječjeg doplatka, obiteljske mirovine te prijave povreda prava koja se ostvaruju putem HZZO-a temeljem Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (rad s polovicom punoga radnog vremena, rad u skraćenom radnom vremenu zbog pojačane njege djeteta, dopust ili rad u skraćenom radnom vremenu radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju). Iako se ta prava ne ostvaruju kroz sustav socijalne skrbi, ona se mogu uvrstiti u socijalna, jer (ne)mogućnost njihova ostvarivanja utječe na socijalni status obitelji i djeteta.

Ekonomska prava

U području kršenja ekonomskih prava Ured pravobraniteljice za djecu je tijekom 2010. godine zaprimio 72 prijave, što je 31% više nego u 2009. godini. Navedenim je prijavama bilo obuhvaćeno 157 djece. Pritužbe su se u 34 slučaja odnosile na zaštitu prava na primjeren životni standard (104 djeteta), 15 se prijava odnosilo na zaštitu od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova, dvije na povrede prava djece zbog neprimjerenog oglašavanja, dok se 19 prijava odnosilo na zaštitu imovinskih prava odnosno na raspolaganje imovinom. Dvije su se prijave odnosile na kršenja ostalih ekonomskih prava (darovanje dionica unucima i reprogramiranje kredita).

Od 34 predmeta kršenja **prava djece na primjeren životni standard**, četiri slučaja odnosila su se na djecu s teškoćama u razvoju i njihovu nemogućnost ostvarivanja prava na primjeren životni standard. Većina prijava odnosila se na nedostatak osnovnih uvjeta za život djece u stambenom prostoru, odnosno potrebne infrastrukture vode, grijanja ili priključka na električnu energiju, kao i premali stambeni prostor za višečlanu obitelj u kojem djeca nemaju prostor u kojem bi mogla učiti, igrati se i spavati odvojeno od roditelja.

U vezi sa zaštitom djece od gospodarskog iskorištavanja i obavljanja štetnih poslova, Ured je postupao po zaprimljenim prijavama (15), ali i upitima te je predlagao opće inicijative za bolju zaštitu djece (22), koje se odnose na područje nezakonitog rada ili zapošljavanja djece u području radnih odnosa kod poslodavaca, povredu prava učenika pri obavljanju stručne prakse, sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima, sudjelovanje djece u športskim aktivnostima, odobrenja centara za socijalnu skrb za sklapanje ugovora za sudjelovanje u športskim ili umjetničkim aktivnostima, zaštitu djece koja prose te zaštitu od neprimjerenog oglašavanja.

I u 2010. bavili smo se pitanjem **raspolaganja djetetovom imovinom**. Tijekom 2010., MZSS je na preporuku pravobraniteljice za djecu, korigirao svoje mišljenje kojim je prvotno omogućio roditeljima da, bez odobrenja centra za socijalnu skrb, raspolažu novčanim sredstvima djeteta do iznosa od 10.000 kuna mjesečno i uskladio ga s iznosima potrebnim za mjesečno održavanje djeteta prema Obiteljskom zakonu. To je stvorilo sliku da su se zakonske odredbe na području raspolaganja imovinom djeteta promijenile te izazvalo velike reakcije

javnosti, premda je riječ o višegodišnjoj zakonodavnoj i pravnoj praksi, odnosno odredbi koja je u sličnom obliku, kroz različite propise na snazi od 1978.

Sznali smo da pojedini centri za socijalnu skrb u postupcima izdavanja odobrenja roditeljima naplaćuju upravne pristojbe. S obzirom na zakonom utvrđene nadležnosti centara i dužnost obavljanja radnji za zaštitu prava i dobrobiti djeteta po službenoj dužnosti, a što je razlogom za oslobođenje naplate upravnih pristojbi, preporučili smo MZSS-u da preispita takvu praksu i da je napatkom nastoji ujednačiti. (U svibnju 2011. zaprimili smo odgovor MZSS-a, koji preporuku nije prihvatio, držeći da u odredbama Zakona o upravnim pristojbama ne postoji temelj za oslobođenje od plaćanja upravne pristojbe te da dosadašnja praksa centara nije sporna.)

2.6 KULTURNA PRAVA

Konvencija o pravima djeteta obvezuje države stranke da osiguraju svakom djetetu pravo na slobodno, kulturno i umjetničko izražavanje, njegovanje vlastite kulture, isповijedanje vlastite vjere i uporabu vlastitog jezika, pravo na odmor, slobodno vrijeme i rekreaciju. Ured pravobraniteljice za djecu u protekloj godini postupao je u 13 pojedinačnih slučajeva povreda kulturnih prava djece i nekoliko općih inicijativa. Prijave su se odnosile na onemogućavanje dječje igre od strane odraslih, neprimjerenost sadržaja kazališnih predstava i dječjih uloga u njima, sigurnost u dječjim igraonicama i drugim prostorima gdje djeca provode slobodno vrijeme, manipulaciju djecom u svrhu promicanja vjerske ideologije, vjerske sadržaje u dječjem vrtiću, probleme organizacije nastave i neadekvatan pristup prema djeci koja ne pohađaju vjeronauk, neprimjereni odnos odraslih prema djetetu koje sluša *rock* i *metal* glazbu te na omalovažavanje djece na natjecanjima. Mali broj i sadržaj prijava upućuju na to da važnost kulturnih prava djece još nije dovoljno prepoznata u društvu, premalo se uočavaju povrede prava i ne poduzimaju se odgovarajuće preventivne i zaštitne mjere.

Želeći potaknuti afirmiranje i zaštitu dječjih prava u području kulture i slobodnog vremena, pravobraniteljica je u 2010. objavila zbornik *Dječja prava i slobodno vrijeme* u čijoj su izradi sudjelovala i djeca.

2.7 PRAVOSUDNO ZAŠTITNA PRAVA

Ured je zaprimio 38 pojedinačnih prijava povrede pravosudno-zaštitnih prava djece. Od toga se deset odnosilo se na zaštitu djeteta oštećenika ili svjedoka te pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe. Najviše prijava, ukupno 19, odnosilo se na zaštitu prava djece-počinitelja delikata, uglavnom vezano za zaštitu prava na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno te na pravo na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima, kao što su policija i pravosudna, upravna ili inspekcijaska tijela.

Zaštita djeteta-svjedoka i oštećenika u pravosudnom postupku

Djeca kao sudionici pravosudnog postupka zahtijevaju posebnu zaštitu te je nužno da ta zaštita bude osigurana kroz kvalitetno zakonsko uređenje, ali i odgovarajuću primjenu propisa u praksi. Prema podacima MUP-a djeca su bila žrtve brojnih kaznenih i prekršajnih djela (5.031). Najčešće su bila žrtve kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži (2484), zatim kaznenih djela protiv života i tijela (838), imovine (722), opće sigurnosti ljudi i imovine i

sigurnosti prometa (359), spolne slobode i spolnog ćudoređa (355), slobode i prava ćovjeka i građanina (159), javnog reda (93), vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (18) itd.

Slabosti u funkcioniranju sustava zaštite djece svjedoka i ųrtava u pravosudnom postupku oćituju se u nedostatku stručnih djelatnika na sudovima, nedovoljnoj informiranosti roditelja i djece, neusklaćenosti postupanja, nepostojanju ili nekorištenju tehnićkih uvjeta za ispitivanje djeteta, nedovoljnom profesionalnom usavršavanju sudaca i drugih stručnjaka koji rade s djecom ųrtvama i svjedocima, nedovoljnoj povezanosti i suradnji pravosuđa i socijalne skrbi. Uz zaštitu djeteta-svjedoka ili ųrtve u kaznenom postupku (kroz manje formalizma u postupanju, zaštitu od prijetnji, pripremu za svjedoćenje, ispitivanje prilagoćeno djetetu, odgovarajuće zastupanje djeteta te jaćanje njegovih procesnih prava) potrebno je unaprijediti poloųaj djeteta i u prekršajnom postupku, koji, naųalost u postupcima u kojima sudjeluju djeca pokazuje brojne slabosti.

Pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Jedan od vaųnih segmenata zaštite od seksualnog iskorištavanja je pitanje dobne granice dobrovoljnog stupanja u spolne odnose sa starijim partnerima. U slućajevima u kojima djeca u dobi od 14 ili 15 godina bez prisile odrųavaju spolne odnose s osobama zrele ųivotne dobi, nema mogućnosti procesuiranje odraslih osoba koje iskorištavaju nedovoljnu zrelost djeteta. Smatrajući da sadašnje zakonsko rješenje nedovoljno štiti djecu (14 godina je dob u kojoj dijete moųe dati pristanak na spolni odnos s odraslom osobom) pravobraniteljica je predloųila da se u kaznenom zakonodavstvu ta dobna granica povisi, a da se istovremeno osigura nekaųnjavanje vršnjaćkih seksualnih odnosa. S tim u vezi Ured pravobraniteljice za djecu je, u suradnji s djecom - ćlanovima Mreųe mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu, proveo anketu među mladima u Rijeci, Splitu i Osijeku o stavovima mladih u odnosu na odrećene aspekte spolnog zlostavljanja djece. Od 2500 ispitanih srednjoškolaca 94,68% izjavilo je da dob u kojoj spolni odnos odrasle osobe s djetetom nije kaųnjiv svakako treba biti iznad 14 godina (45,72% je za 16 godina).

Zaštita prava djece-poćinitelja kaznenih i prekršajnih djela

Ured je postupao u 19 pojedinaćnih predmeta kršenja pravosudno zaštitnih prava djece-poćinitelja kaznenih i prekršajnih djela, koja su najćešće prijavljivali njihovi roditelji, ali i sama djeca. Najviše prituųbi odnosilo se na postupanje policijskih sluųbenika prema djeci osumnjićenoj za poćinjenje kaznenih djela, zbog ćega smo se u skladu s našim ovlastima, obraćali nadleųnim policijskim upravama. Drugo podrućje kršenja prava je podrućje maloljetnićkog sudovanja i izvršenja sankcija, a osim djece i njihovih roditelja, saznanja o kršenju prava djece u ovom segmentu dobivali smo i komunikacijom sa sucima i drųavnim odvjetnicima za mladeų te stručnim djelatnicima u sustavima izvršenja maloljetnićkih sankcija.

Smatramo da bi osnivanjem **obiteljskih sudova**, kao specijaliziranih sudova s posebno educiranim kadrovima koji bi sudili i u građanskim, ali i u kaznenim i prekršajnim postupcima u domeni obiteljskih odnosa i kaznenih i prekršajnih djela, u kojima su djeca poćinitelji ili ųrtve, pruųalo jamstva bolje zaštićenosti djece u pravosudnom postupku.

2.8 SIGURNOST, NESREĆE I UGROŽAVAJUĆE OKRUŽENJE

Tijekom 2010. godine zaprimljeno je 12 pojedinačnih prijava povreda prava djece iz područja sigurnosti i zaštite djece, kojima je ukupno obuhvaćeno 24 djece. Riječ je o stradanju u prometu, na igralištima, u igraonicama i o štetnim utjecajima okoliša.

Veliku pozornost Ured je posvetio **organiziranom prijevozu djece**, posebno s obzirom na tehničku ispravnost vozila. Nažalost i u 2010. dogodile su se nesreće s takvim vozilima u kojima su stradala djeca i odrasli. Pravobraniteljica je posjetila djecu u bolnici, u kojoj su bila zbrinuta nakon jedne takve nesreće, te je uputila preporuke MMPI-u, MUP-u i MZOŠ-u za preveniranje nesreća.

U postojećim propisima koji uređuju područje odgoja, obrazovanja, športa i skrbi o djeci nema sveobuhvatno definiranog pojma **dječje igraonice**, ali ni propisanih uvjeta u pogledu odgovarajućeg stručnog kadra te standarda prostora i opreme. Uočivši da takva neuređenost cijelog jednog područja dječjih aktivnosti predstavlja opasnost za život i zdravlje djece, pravobraniteljica je u 2009. godini uputila MZOŠ-u i MOBMS-u preporuke o nužnosti propisivanja prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta rada dječjih igraonica i nadzora nad ispunjavanjem tih uvjeta. Nažalost, tek je smrtno stradavanje petogodišnjeg dječaka u jednoj dječjoj igraonici u Splitu u 2010. godini potaknulo nadležna tijela da poduzmu prve korake u utvrđivanju standarda i zaštiti sigurnosti djece u igraonicama.

Tijekom godine bavili smo se i pitanjima zaštite djece od zagađenja zraka (Sisak, Slavonski Brod) te zaštite djece od drugih štetnih utjecaja, primjerice previsoke razine buke u kina-dvoranama tijekom prikazivanja filmova namijenjenih djeci, zaštitom od minsko-eksplozivnih sredstava itd.

Zbog većeg broja elementarnih nepogoda-poplava tijekom 2010., Ured je pratio zaštitu prava djece s poplavljenih područja, budući da za vrijeme elementarnih nepogoda, kao i sanacije nastalih šteta, prava i interesi djece mogu biti višestruko ugroženi. Nadležnima su upućene preporuke da u svim institucijama u kojima djeca borave pripreme **preventivne i zaštitne programe postupanja u kriznim situacijama**, kad je nužna brza i efikasna evakuacija i zbrinjavanje djece uz nužnu edukaciju o samozaštitnom ponašanju u takvim prilikama.

2.9 DISKRIMINACIJA

Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je tijekom 2010. godine šest prijava diskriminacije, od čega su dvije pritužbe bile neutemeljene. Preostale su se odnosile na područje odgoja i obrazovanja, a utvrđene osnove diskriminacije bile su vjera, imovno stanje i spolna orijentacija. U nekoliko slučajeva obavijest o predstavkama prosljeđivali smo Pučkom pravobranitelju, kako bi, temeljem svoje nadležnosti, ocijenio ima li temelja za postupanje njegovog ureda. Njegov je Ured u nekoliko slučajeva nama ustupio predmete i obavijesti o svojim predmetima koji se dijelom odnose i na djecu. Takvu suradnju i razmjenu informacija između dviju nezavisnih institucija za zaštitu ljudskih prava, koja je i propisana zakonom, smatramo vrijednom i nužnom u širem opsegu, kako bi se antidiskriminacijski sustav zaštite i praćenja dodatno unaprijedio, a najbolji interes djeteta ostao prioritetom.

3 PRIJEDLOZI ZA IZGRADNJU CJELOVITOG SUSTAVA ZAŠTITE PRAVA DJECE

3.1 UVAŽAVANJE MIŠLJENJA DJETETA I PRAVO NA SUDJELOVANJE

Većini odraslih potpuno je neprihvatljiva ideja da se odluke koje će bitno utjecati na njihov život donose bez konzultiranja s njima. A ipak, na to često ni ne pomišljamo kad je riječ o djeci i kada odlučujemo o njihovim životima. No, upravo participacija djece i mladih može rezultirati povećanjem njihove aktivne građanske uloge i smanjivanjem isključenosti te poboljšanjem i razvojem usluga namijenjenih djeci. U svrhu bolje komunikacije s djecom, institucije pravobranitelja za djecu širom Europe, osnovale su stalna tijela ili skupine djece, kako bi, konzultirajući se s njima, zastupali njihove interese u situacijama kada to sama djeca ne mogu. Tako je i Ured pravobraniteljice za djecu, u suradnji s organizacijama koje rade s djecom i mladima, u veljači 2010. okupio dvadesetak učenica i učenika u dobi od 13 do 17 godina koji su prihvatili poziv da postanu članovi **Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS)**. O pojedinim temama raspravljaju na elektroničkom forumu te na zajedničkim sastancima i susretima u regionalnim uredima pravobraniteljice. Predstavnici MMS-a sudjelovali su i na Godišnjoj konferenciji Europske mreže pravobranitelja za djecu (*European Network of Ombudpersons for Children – ENOC*).

3.2 PRAVA DJECE PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

Ured pravobraniteljice se najčešće u pojedinačnim slučajevima susreće s prijavama povreda prava romske nacionalne manjine. Kako bi stekla bolji uvid u položaj romske djece u Međimurskoj županiji, gdje u 13 romskih naselja obitava najveći broj Roma, pravobraniteljica za djecu je posjetila u prosincu 2010. romsko naselje Parag i tri odgojno-obrazovne ustanove. Tom prilikom razgovarala je s predstavnicima Međimurske županije o mogućnostima ostvarivanja prava djece romske nacionalnosti. Tijekom godine djelatnici Ureda pravobraniteljice posjetili su i odgojno-obrazovne ustanove u Pribislavcu, Puli, Rovinju, Bilju i Vukovaru koje pohađaju pripadnici romske, talijanske, mađarske i srpske nacionalne manjine. Prepoznavanje i vrednovanje utjecaja nacionalnih manjina na oblikovanje hrvatskog društva i kulture, uz promicanje i poštovanje koncepta manjinskih prava u kontekstu multikulturalnosti zadaća je cijelog društva, a posebice odgojno-obrazovnog sustava i medija koji svoju ulogu i moć moraju usmjeriti promicanju načela tolerancije, jednakosti i nediskriminacije te prihvaćanja različitosti.

3.3 PRAVA DJECE S POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU

Najčešće prijave kršenja prava djece s poremećajima u ponašanju odnosile su se na škole. Obraćali su se roditelji djece, ali i odgojno obrazovni djelatnici doživljavajući sustav nemoćnim u nošenju s ovom pojavom. Prava djece s poremećajima u ponašanju krše se često i u odgojnim ustanovama u sustavu socijalne skrbi, na što nam ukazuju djelatnici iz odgojnih ustanova i centara za socijalnu skrb. Kao trenutačno nerješiv problem uočava se nepostojanje resursa za tretman djece s poremećajima u ponašanju i psihičkim teškoćama.

3.4 BRIGA ZA MENTALNO ZDRAVLJE DJECE

Briga za mentalno zdravlje djece područje je na kojem, unatoč kontinuiranim upozorenjima pravobraniteljice, nije došlo do praktičnog napretka. Resursi za liječenje, posebice zbog nedovoljnog broja stručnjaka, nedostatni su s obzirom na potrebe djece s teškoćama mentalnog zdravlja i njihovih roditelja. Nedovoljna je i dostupnost usluga djeci u manjim

sredinama i zamjetna je inertnost lokalne zajednice u zadovoljavanju ovih potreba. Poseban problem predstavlja adekvatno liječenje i zbrinjavanje djece s poremećajima u ponašanju i istovremenim psihičkim teškoćama, za koje država, ni nakon višegodišnjeg upozoravanja od strane pravobraniteljice na višestruko kršenje njihovih prava i interesa, nema primjerno rješenje. Jedna od najtežih posljedica ovih problema je visoka stopa dovršenih i pokušanih samoubojstava djece i mladih, ali i odraslih osoba u Hrvatskoj.

3.5 ZAŠTITA DJECE OD OVISNOSTI

Prijave i upiti upozoravaju na potrebu zaštite djece od prodaje i usluživanja alkoholnih pića, pušenja te sudjelovanja u klađenju i igrama na sreću. Nužno je suočiti se s problemom dječjeg opijanja, osigurati veći broj savjetovališta i djelotvorne programe prevencije alkoholizma mladih. Lokalna zajednica treba mladim ljudima pružiti mogućnosti kvalitetnog provođenja slobodnog vremena te uložiti više sredstava u preventivne aktivnosti, a usto je važno i kakav model odrasli pružaju djeci.

Država se mora žurno usmjeriti na integrativne preventivne aktivnosti zaštite tjelesnog i mentalnog zdravlja djece, kao i na odgoj i obrazovanje djece te stručno usavršavanje odraslih u području prevencije zlorabe alkohola i drugih sredstava ovisnosti, prevencije nasilja i zaštite reproduktivnog zdravlja. Posebno zabrinjava odluka MZOŠ o odustajanju od uvođenja zdravstvenog odgoja i obrazovanja u škole, koji bi trebao integrirati sva područja zdravstvenih rizika za djecu.

3.6 PRAVA DJECE ČIJI SU RODITELJI U ZATVORU

U zaštiti prava djece čiji su roditelji u zatvoru bilježe se pomaci, no cjelovita zaštita još uvijek nije dosegnuta. O tome govore obraćanja roditelja o ponekad otežanom ili onemogućenom kontaktu djece s roditeljima lišenim slobode, često i zbog nedovoljnog angažmana centara za socijalnu skrb. Na neprepoznavanje potreba ove djece ukazuju i neke medijske obrade događaja iz „crne kronike“ prilikom kojih se posredno otkriva identitet djece počinitelja teških kaznenih djela. Percepcija zatvorskog sustava o pravima ove djece je unaprijeđena, no još uvijek nema dovoljno stručnjaka psihologa, a podaci o ovoj djeci nisu cjeloviti i potpuni. Pozitivan pomak predstavlja uvođenje Pilot projekta Odgovorno roditeljstvo putem suradnje Uprave za zatvorski sustav i MOBMS. Ured je član EUROCHIPS-a, mreže europskih organizacija i udruga koje promiču i štite prava djece čiji su roditelji u zatvoru i aktivno sudjeluje u njegovu radu.

3.7 PRAVOSUĐE PRILAGOĐENO DJECI

Upozoravajući na potrebu bolje uređenosti zaštite djece koja sudjeluju u pravosudnim postupcima, kao počinitelji kaznenih i prekršajnih djela, žrtve ili svjedoci, uputili smo nadležnim tijelima brojne preporuke kako bi se pravosuđe prilagodilo djeci. Preporučili smo stvaranje boljih kadrovskih, prostornih i organizacijskih uvjeta kao što su: osnivanje servisa za podršku i pomoć djeci-žrtvama i svjedocima, uređenje sudskih prostora kako bi se prilagodili boravku djece, osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, uvođenje licencija za odvjetnike koji zastupaju djecu, kontinuirana edukacija za suce, osnivanje posebnih stručnih službi pri sudovima koji donose odluke obiteljskopravne zaštite te stručna ekipiranost centara za socijalnu skrb. Ured sudjeluje u međunarodnim projektima u području prilagodbe pravosuđa djeci.

3.8 ZAŠTITA DJECE KOJA SE BAVE ŠPORTOM

I ove godine prijavljivana su nam neadekvatna i zlostavljajuća ponašanja odraslih prema djeci-športašima, „šikaniranja“ djeteta u momčadi ili klubu, vršnjačko nasilje, problem oko prelaska u druge športske klubove, negativni aspekti utjecaja medija, negativan utjecaj vođenja kluba i odnosa u klubu na djecu športaše i dr. U pojedinim slučajevima uočili smo nepoznavanje, ali i nesenzibiliziranost za prava djece te nespremnost i nekompetentnost za rješavanje konkretnih problemskih situacija, zbog čega prava djece športaša još uvijek nisu adekvatno zaštićena. Nedostaju propisi i strateški dokumenti, a upitna je i osposobljenost za rad s djecom u športskim klubovima. Zbog toga smo se obraćali klubovima, športskim savezima, tijelima jedinica lokalne samouprave, policijskim upravama, općinskim državnim odvjetništvima, MZOŠ-u i HOO-u. Očekujemo da će najavljene skore izmjene Zakona o športu regulirati brojne nedoumice i nejasnoće te na efikasniji način štititi prava djece športaša.

3.9 DJECA NA OTOCIMA

Pravobraniteljica za djecu i njezini suradnici obišli su pet otoka: Pašman, Ugljan, Dugi otok, Murter i Brač. Posjeti otocima ostvarivali su se kroz razgovor s učenicima i radnicima škola, obilaskom prostora u kojima djeca borave te razgovorom s predstavnicima lokalne zajednice. Naišli smo na brojne probleme s kojima se u svakodnevnom životu suočavaju i djeca i odrasli te utvrdili da jedan dio mjera i aktivnosti predviđenih Nacionalnim programom razvitka otoka još uvijek nije ostvaren. Sve manji broj djece, ograničenja u infrastrukturi, nedovoljna povezanost s kopnom, nedostatak stručnog kadra, problemi u obrazovanju djece s teškoćama u razvoju, nedostupnost prijevoza na otoku i neispravni autobusi kojima se prevoze djeca, nedostatak sadržaja slobodnih aktivnosti za djecu, samo su dio problema na koje nam je ukazano i u odnosu na koje smo upućivali preporuke nadležnim tijelima.

3.10 LOKALNA ZAJEDNICA U ZAŠTITI PRAVA DJECE

U 2010. godini Ured pravobraniteljice za djecu se u više navrata obraćao jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave radi zaštite prava i interesa djece. Pritom smo se posebno bavili pitanjima kao što su: zaštićenost djece na područjima stradanim od poplave, subvencije za smještaj djece u dječje vrtiće, dostupnost, opremljenost i sigurnost dječjih igrališta i drugo.

3.11 MEDIJI I ZAŠTITA PRAVA I INTERESA DJECE

U izvještavanju medija o djeci dominiraju teme o nasilju nad djecom i među djecom te o nesrećama i stradanju djece. Premda je svijest o zaštiti privatnosti djece u medijima danas veća nego prije nekoliko godina, još uvijek su brojni slučajevi kršenja prava djece na privatnost, koji ostaju nekažnjeni. Nedovoljna pozornost posvećuje se zaštiti djece od neprimjerenih sadržaja, osobito pornografskih, a ni mehanizmi primjene zakonskih odredbi kojima se štiti djecu od potencijalno štetnih sadržaja u medijima nisu dovoljno učinkoviti. Zapaža se nedostatak kvalitetnih sadržaja za djecu u medijima, a nema ni jasnih kriterija kvalitete. Prijeko je potreban razvoj medijske pismenosti na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava, ali i za roditelje, od kojih se očekuje da preuzmu najveći dio odgovornosti u zaštiti prava djece u medijima.

U 2010. godini Ured pravobraniteljice za djecu spomenut je u tiskanim medijima 546 puta, o njegovom je radu objavljeno 95 televizijskih i 119 radijskih vijesti, a pravobraniteljica za djecu dala je izjave za televiziju oko 70 puta. Svaki takav nastup korišten je kao prilika za promociju prava djece i zagovaranje načela najboljeg interesa djeteta u nizu društvenih pitanja. Tijekom

godine, Ured je odgovorio na više od 150 novinarskih upita, što pokazuje da je i u javnosti prepoznat kao relevantno mjesto informiranja o bitnim pitanjima zaštite djece i promicanja njihovih prava.

3.12-3.15 NACIONALNI DOKUMENTI I STRATEGIJE U VEZI SA ZAŠTITOM PRAVA DJECE

Ured pravobraniteljice za djecu redovito prati ostvarivanje te dijelom i sudjeluje u ostvarivanju Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. te Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008.- 2011. godine.

4 UPOZORENJA, PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA SPREČAVANJE ŠTETNIH DJELOVANJA

Prilikom postupanja u pojedinačnim slučajevima, pravobraniteljica redovito daje preporuke radi otklanjanja nedostataka u zaštiti djece te upozorenja u slučaju utvrđenih propusta. Često ove pojedinačne preporuke prerastu u opću inicijativu pravobraniteljice usmjerenu boljoj zaštiti djece ili učinkovitijem ostvarenju njihovih prava. U ovom poglavlju Izvešća navedeno je 47 preporuka, prijedloga ili uputa, od kojih su 23 prihvaćene od strane nadležnih tijela, na 14 još nije odgovoreno, a u preostalima nije iskazan jasan stav ili je riječ o preporuci načelne naravi, na koju se ne očekuje odgovor. Preporuke su grupirane po pojedinim područjima: pravosuđe (7), nasilje (4), zaštita djece s poremećajima u ponašanju (2), obrazovanje (15), zdravstvo (7), obiteljskoppravna zaštita (4), mediji (3), imovinski interesi djece (2) i ostalo (3).

5 SUDJELOVANJA U IZRADI PROPISA I POTICAJI ZA DONOŠENJE I IZMJENU PROPISA

Ured pravobraniteljice za djecu nastoji svojim aktivnostima unaprijediti pravnu uređenost kako bi se propisima bolje zaštitila prava djece u pojedinim područjima života ili prava djece kao pripadnika određenih skupina. Zato daje prijedloge i mišljenja na nacрте prijedloga propisa, sudjeluje u radu radnih skupina za izradu nacрта propisa te potiče donošenje propisa ili njihovih izmjena. Sudjelovali smo u izradi nacрта prijedloga Zakona o sudovima za mladež i Zakona o rehabilitaciji i kaznenoj evidenciji te u donošenju ukupno 16 propisa. Sudjelovali smo u postupku promjene Ustava te u postupcima donošenja Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Zakona o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona, Ovršnog zakona, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o eksplozivnim tvarima, Zakona o prebivalištu i boravištu građana, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljskim potporama, Kaznenog zakona, Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji. Također smo sudjelovali u donošenju pravilnika: Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi, Pravilnik o zaštiti maloljetnika, Pravilnik o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima može sudjelovati, Pravilnik o načinu izvršavanja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod te Pravilnik o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika.

Poticaj za donošenje propisa ili njihovu izmjenu dali smo vezano uz Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, Zakon o prosvjetnoj inspekciji, Prekršajni zakon, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Pravilnik o oglašavanju piva, Pravilnik o načinu osnivanja, zadaći, djelokrugu i načinu rada školskih športskih društava, Pravilnik o stručnoj spremi, odnosno stručnoj osposobljenosti potrebnoj za obavljanje stručnih poslova u športu prema vrsti i složenosti određenih poslova te Pravilnik o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju nastavnika u srednjem školstvu.

6 OBILAZAK INSTITUCIJA U KOJE SU DJECA SMJEŠTENA

Temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvid u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica i savjetnici su u 2010. obišli 59 ustanova: 20 ustanova socijalne skrbi, tri ustanove za žrtve obiteljskog nasilja, 28 odgojno-obrazovnih ustanova (od toga pet učeničkih domova), šest zdravstvenih ustanova i dvije kaznene ustanove. Tom prilikom posebnu pažnju obratile su uvjetima smještaja, odgoja i skrbi te mogućnostima dječje participacije/sudjelovanja u odlučivanju o pojedinim pitanjima života i rada u ustanovama.

7 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE UZ ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE

Pravobraniteljica i njezini suradnici održali su više od 60 izlaganja na skupovima u vlastitoj organizaciji ili u organizaciji drugih subjekata te su u zbornicima, stručnim časopisima i drugim glasilima objavili ukupno 25 tekstova iz raznih područja zaštite prava djece.

Ured je organizirao okrugli stol "Prevenција poremećaja u ponašanju djece u školi" u Osijeku. Organizirao je četiri skupa (u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu) na kojima je, uz niz stručnih izlaganja, predstavljen hrvatsko-engleski zbornik „Djeca i konfliktni razvodi“, objavljen u nakladi Pravobranitelja za djecu. U Šibeniku je, u sklopu obilježavanja Dana Konvencije o pravima djeteta, predstavljen naš zbornik „Dječja prava i slobodno vrijeme“, u kojem su sudjelovali i članovi Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS) iz Splita i Šibenika. Održan je i dvodnevni seminar za članove MMS-a, u Hrvatskom olimpijskom centru na Bjelolasici, u kojem je sudjelovalo 18 djece.

8 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM

Tijekom godine pratili smo brojne manifestacije dječjeg stvaralaštva, športskih aktivnosti, smotru učeničkih projekata iz područja ljudskih prava, rad dječjih gradskih vijeća i dječjih foruma i druge aktivnosti s djecom. Djeca su često gosti u našim uredima u Zagrebu, Splitu, Osijeku i Rijeci. Tijekom godine posjećivala su nas djeca iz dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola kako bi se upoznala s dječjim pravima i našim radom, organizirali smo više sastanaka s članovima MMS-a, a u splitskom uredu održavaju se radionice za djecu o dječjim pravima.

9 MEĐUNARODNA SURADNJA

Ostvarena je suradnja s nizom međunarodnih tijela i organizacija kao što su: Vijeće Europe, Europska mreža pravobranitelja za djecu (*ENOC*), Mreža pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (*CRONSEE*), Europska mreža organizacija za djecu čiji su roditelji u zatvoru (*EUROCHIPS*), Delegacija Europske unije, Međunarodni Centar za nestalu i iskorištavanu djecu Jugoistočne Europe (*ICMEC*) te *UNICEF*, *WWSF* (*Women's World Summit Foundation*) *ICC* (*International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights Institutions*) i drugi. Aktivno smo sudjelovali u radu devet međunarodnih skupova i konferencija.

10 RAD REGIONALNIH UREDA

Ured pravobraniteljice za djecu, osim u Zagrebu, djeluje dislocirano, u uredima u Splitu, Rijeci i Osijeku. Ustroj rada Ureda je, sukladno potrebi proširenja rada na regionalnoj razini, koncipiran na način da se, s relativno malim brojem savjetnika - po dva izvršitelja u regionalnim uredima u kojima nema administrativno-tehničkog osoblja - multidisciplinarno pokrivaju različita područja u zaštiti prava djece. U dijelu promocije prava djece radi se prema teritorijalnom načelu, dok se u dijelu rješavanja prijave pojedinačnih povreda prava djece i predlaganja sveobuhvatne zaštite njihovih prava, radi prema funkcionalnom načelu, sukladno stručnom znanju i profesionalnom iskustvu savjetnika, neovisno o regiji iz koje dijete dolazi. Svi poslovi administracije koncentrirani su u Uredu u Zagrebu.

11 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU

Ured pravobraniteljice za djecu ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove, u kojima, uz pravobraniteljicu za djecu i dvije zamjenice, od potrebnih 23 radi 16 državnih službenika na četiri lokacije: u Zagrebu (10), Splitu (2), Rijeci (2) i Osijeku (2). Od 16 službenika, 12 radi na savjetodavno-stručnim, a četiri na administrativno-tehničkim poslovima. U regionalnim uredima nema zaposlenog administrativno-tehničkog osoblja. Tijekom 2010., u suradnji sa Središnjim uredom za državnu imovinu i Ministarstvom financija, nastavljene su aktivnosti na trajnom osiguranju prostora za rad Ureda u primjerenim uvjetima i s mogućnošću redovitog organiziranja suradnje s djecom i mladima. Prostori u Zagrebu, Osijeku i Splitu su u vlasništvu RH, a nama dodijeljeni na korištenje, dok je prostor u Rijeci zakupljen od Grada Rijeke.

Sukladno programu rada i planiranom razvoju, proračun Ureda pravobraniteljice za djecu je u 2010. godini iznosio 6.209.680 kuna. Proračun je izvršen u iznosu od 98,73%, zahvaljujući vrlo dobroj suradnji s Ministarstvom financija i Državnom riznicom u pravovremenom i planskom korištenju sredstava državnog proračuna, izvršenje proračuna je skoro u potpunosti pratilo plan te omogućilo završetak uređenja novog poslovnog prostora u Zagrebu. Od ukupno izvršenog proračuna za 2010. godinu (6.130.709), 52,50% sredstava (3.218.447) izdvojeno je za rashode za zaposlene, 44,65% (2.737.539) za materijalne rashode, u kojima najveći udio čine usluge tekućeg i investicijskog održavanja u iznosu od 1.445.400 kuna (52,80%), radi uređenja poslovnog prostora u Zagrebu. Za informatizaciju i opremanje Ureda utrošeno je 2,90% sredstava (177.890).

12 ZAKLJUČAK

U Hrvatskoj su učinjeni brojni pomaci u poštovanju i zaštiti ljudskih prava djece. No, slijedimo li riječi povjerenika za ljudska prava Vijeća Europe Thomasa Hammarberga: „... *braniteljima ljudskih prava mora biti omogućeno kritizirati*“, od pravobraniteljice za djecu očekuje se ukazivanje na slabosti i propuste u zaštiti dječjih prava kako bi se one mogle nadvladati. Stoga i godišnje izvješće pravobraniteljice na to ukazuje. Otkrivanje slabosti i propusta pri tom nema za cilj pronalaženje krivca već rješavanje problema.

I ove godine susreli smo se s velikim problemom odricanja vlastite odgovornosti i njenog prebacivanja na druge. To je prisutno i kod pojedinaca: roditelja, učitelja, socijalnih radnika i drugih stručnjaka pa i djece. No, posebno zabrinjava kad se tako ponašaju institucije. Prijave Uredu pravobraniteljice za djecu u 2010. godini ukazuju nam da sustav zaštite djece u Hrvatskoj ne funkcionira dosljedno i ujednačeno, često je neučinkovit te postoje brojne poteškoće u primjeni važećih propisa i dokumenata. Iako su djeca i obitelj pod osobitom zaštitom države, uočavamo da institucije i sustav u cjelini nemaju odgovora na neke životne situacije, u kojima i zbog kojih djeca ne mogu ostvariti svoja prava. Dijete najbolnijim doživljava povrede prava iz područja obiteljskih odnosa te prava na zaštitu od nasilja, a upravo su takve povrede prava bile najbrojnije i u 2010. Pritom samo središte problema čine sporost institucija u donošenju i neučinkovitost u provođenju odluka te priznavanje nemoći pred nasiljem nad djecom i pred manipulativnim ponašanjima roditelja.

Dugotrajnost sudskih postupaka i nepravovremene reakcije u rizičnim situacijama izravno štete djetetovoj dobrobiti, budući da je riječ o pitanjima koja su od životne važnosti, kao što su uzdržavanje, život uz roditelje i pravo na prisutnost oba roditelja u djetetovom životu, pravo na život u obitelji, pravo na zaštitu od nasilja. Neefikasnost sustava pogoduje zanemarivanju djetetovih potreba, nepoštovanju donesenih odluka i manipuliranju pravima djece. Generalna prevencija zakazuje, a toleriranjem i nesankcioniranjem roditeljskog zanemarivanja te emocionalnog i psihičkog zlostavljanja djece, država i društvo ostavljaju ih bez zaštite te pokazuju vlastitu nemoć.

I dalje izostaje sustavna, cjelovita i pravovremena briga o obitelji u riziku. Stručnjaci iz centara za socijalnu skrb i suci koji donose odluke o odnosima roditelja i djece nedovoljno su educirani za sve složenije zadatke i preopterećeni su rastućim brojem slučajeva. Posljedica je nedostatan angažman centara za socijalnu skrb u zaštiti najboljeg interesa djece te nepoštovanje rokova u donošenju odluka koje se tiču djece.

Zakašnjelo reagiranje unutar sustava često otežava i osiguravanje alternativnih oblika skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te utječe na njihov predugi boravak u institucijama. Budući da je proces deinstitutionalizacije vrlo spor, nužno je unaprijediti kvalitetu smještaja i stručnih usluga za djecu koja su još u institucijama. No, krajnji cilj mora biti izmještanje djece iz institucija, kroz razvoj sustava podrške za biološke i udomiteljske obitelji te izdašniju potporu sustavu zamjenske skrbi.

Tjelesno kažnjavanje još uvijek je široko prihvaćeno u obitelji i izvan nje, kao „metoda odgoja“, unatoč brojnim argumentima koji ukazuju na njegovu štetnost. Toleriranjem tog i drugih oblika nasilja u društvu djeci se šalje poruka da je ono prihvatljivo, a posljedica su sve teži oblici nasilja među sve mlađom djecom.

Internet i mobiteli otvaraju vrata novim oblicima nasilja nad djecom, koje sve više uzimaju maha, a ni djeca, ni roditelji, ni stručnjaci još nisu stekli sva potrebna znanja i vještine za

sprečavanje takvog nasilja. Među stručnjacima u području odgoja i obrazovanja ipak raste svijest o važnosti prevencije svakog pa tako i elektroničkog nasilja, ali nužno je uložiti veći napor da dobri preventivni programi zažive te da se nasilje na mreži suzbije djelotvornim mjerama.

Zbog nedostatne prevencije, vršnjačko je nasilje osobito težak problem u obrazovnim ustanovama, gdje ga odgojno-obrazovni djelatnici često ne prepoznaju pravovremeno, te u domovima za djecu, gdje mu osobito pogoduje nedovoljno strukturiran odgojni rad, nedostatna diferencijacija tretmana i neusklađenost intervencija s potrebama djece.

Iako dijelimo zabrinutost zbog porasta nasilja u društvu, zabrinjava nas stajalište odraslih prema maloljetnim počiniteljima, za koje se traži strože kažnjavanje. Nedvojbeno je da oni moraju snositi posljedice za neprihvatljivo ponašanje, no ne smijemo smetnuti s uma da je riječ o djeci te da ona ne smiju biti kažnjena strože nego odrasli počinitelji nasilja. Mladi počinitelji nasilja proizvod su društva i njegove tolerancije na nasilje u svim oblicima te je, uz odgovarajuće kažnjavanje i preodgoj, sveobuhvatna prevencija najučinkovitiji oblik suzbijanja i sprečavanja svih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja.

Sporost pojedinih sudova uzrokuje nisku razinu učinkovitosti pravosuđa u postupcima u kojima se rješava o pravima djece. Zaštita djece-žrtava i svjedoka manjkava je i neefikasna. Predugo se čeka na izricanje sankcija maloljetnicima, kad je sudski postupak u tijeku, unatoč zakonskoj obvezi žurnog postupanja. Zabrinjava nedostatak odgovarajućih smještajnih kapaciteta za djecu-pritvorenike u pripremnom postupku, kako bi se osiguralo njihovo odvajanje od punoljetnih počinitelja kaznenih djela. Primjena alternativnih mjera i sankcija nedostatna je zbog nedovoljnih kadrovskih i programskih kapaciteta, a nedovoljno je razvijen i postpenalni prihvrat djeteta.

Djeca još uvijek stradavaju u prometu, u igraonicama i na igralištima, a u odgojno-obrazovnim ustanovama izostaje njihovo osnaživanje i poučavanje o ponašanju u kriznim situacijama poput potresa, poplave, terorističkog napada, pucanja na ulici i sličnog.

U komunikaciji između vrtića ili škole, centara za socijalnu skrb i roditelja najčešće nema stvarne suradnje i dogovora o zaštiti djeteta, a rezultat toga su nekoordinirane i nedjelotvorne mjere. Neprimjereni i neetični postupci pojedinih odgojitelja, učitelja, nastavnika i ravnatelja, nisu prepoznati i sankcionirani te dodatno ugrožavaju prava djece, ali i prava i ugled ostalih prosvjetnih radnika koji predano rade s djecom. Stoga držimo važnim uspostavu licencija i vrednovanja te jačanje kapaciteta inspekcijских i pedagoško nadzornih službi. Nažalost, neka djeca školuju se u derutnim školama, do škola pješače po javnim prometnicama, nemaju sportsku dvoranu ni zadovoljavajuću nastavnu opremu, a to su problemi u čijem je rješavanju nužna pomoć države.

Brojnoj djeci s teškoćama u razvoju onemogućeno je integriranje u redovne odgojno-obrazovne ustanove, zbog prevelikog broja djece u vrtićkoj skupini ili razrednom odjelu, nereguliranog statusa asistenata u nastavi te arhitektonskih, kadrovskih i drugih prepreka. Neprihvatljivo je da zbog takvih barijera djeca prekidaju školovanje ili ih se izdvaja iz obitelji i šalje u posebne ustanove. Budući da država prihvaća i promiče koncept jednakih mogućnosti i inkluzije djece s teškoćama u razvoju, kroz usvojene međunarodne konvencije te nacionalne strateške i zakonske dokumente, morala bi uložiti pojačane napore u dosljednoj primjeni tih propisa uz osiguravanje dovoljnih financijskih sredstava. Usto, nužno je osigurati što je moguće ravnomjerniju raspodjelu usluga i povećati broj dostupnih stručnjaka potrebnih za rad s djecom s teškoćama u razvoju u svim krajevima Hrvatske.

Potrebno je poduzeti dodatne napore kako bi se osiguralo dovoljno zdravstvenih djelatnika u području zaštite tjelesnog i mentalnog zdravlja djece, omogućiti bolju informiranost roditelja i djece o ostvarivanju prava iz zdravstvenog osiguranja te pojačati aktivnosti usmjerene promicanju zdravlja, unapređenju prehrambenih navika djece i prevenciji prekomjerne tjelesne težine i pretilosti. Zabrinjava odluka o odustajanju od uvođenja zdravstvenog odgoja i obrazovanja u škole, koji je trebao integrirati sva područja zdravstvenih rizika za djecu te prevenciju zlorabe alkohola i drugih sredstava ovisnosti, prevenciju nasilja i zaštitu reproduktivnog zdravlja. I dalje je velikom broju djece nedostupna psihijatrijska pomoć i stručnjaci iz područja zaštite mentalnog zdravlja, osobito u manjim mjestima.

U vremenu gospodarske krize naglašena je potreba većeg angažiranja u ostvarivanju mjera i programa namijenjenih socijalno ugroženim osobama. Podaci o siromaštvu u Hrvatskoj, koje potvrđuje i Svjetska banka, ukazuju na povećanje stope siromaštva djece, što ugrožava njihove šanse za preživljavanje i razvoj i zapreka je ostvarivanju punih potencijala djece.

Važnost ostvarivanja kulturnih prava, zajamčenih Konvencijom o pravima djeteta, nije dovoljno prepoznata u društvu te se na povrede prava djece u slobodnom vremenu najčešće ne reagira. Nedovoljno ulaganje u sadržaje slobodnog vremena, uskraćuje djecu za vrijedne razvojne poticaje, a može pridonijeti i povećanju neprihvatljivih i nasilnih ponašanja djece i mladih.

Premda je prisutna svijest o pravima djece u medijima te ih se nastoji bolje zaštititi propisima, njihova je primjena nedosljedna i neučinkovita te se i dalje nekažnjeno krše prava djece na privatnost i zaštitu od neprimjerenih sadržaja. Nedostaju kvalitetni sadržaji za djecu te razvoj medijske pismenosti, kako u odgojno-obrazovnom sustavu, tako i za roditelje.

Ugrožavanje prava djece pripadnika nacionalnih manjina često je povezano s nerazumijevanjem i nedostatkom tolerancije, što upućuje na potrebu za sustavnim odgojem i obrazovanjem za demokratsko građanstvo, koji će razvijati kulturu ljudskih prava i života u multikulturalnom društvu. Odrasli moraju biti odgovorniji u pružanju pozitivnih primjera djeci u prihvaćanju i poštovanju različitosti.

Rješenja za mnoge od utvrđenih slabosti moraju se tražiti uz aktivno uključivanje djece, kao ravnopravnih sudionika u svim pitanjima koja ih se tiču. Zato djeci moramo pružiti mogućnost da se njihova mišljenja slušaju redovito, a ne samo prigodno. Naš je zadatak osigurati što je moguće veći utjecaj djece kad se raspravlja i odlučuje o njima.

Podsjećamo da djeca imaju prava, koja su zajamčena svim zakonima, ali odgovornost za ostvarivanje tih prava u cijelosti je na nama odraslima.